

מה נאה אילן זה

שלום,

לא התראינו כמעט חודש, אני מרגיש טוב ומקווה שאתם מעבירים את הבחינות/חופשה/שגרה בנעימים. לי בת המדרש חסר, אז למלא את החיסרון אני שולח לכם רעיון במשנה בפרקי אבות העוסקת בחס לטבע – לכבוד טו בשבט

משנה מסכת אבות פרק ג משנה ז

רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו:

מה יחסה של המשנה לטבע המפעים ליבו של אדם?

המשנה קובעת כי מי שמפסיק להגות ולשנן, מכיוון שהוא מגיב למראה עיניו ונותן ביטוי להתפעלותו – כאילו מתחייב בנפשו! למרות מילת הסיוג 'כאילו', דומה שהדימוי לחיוב בנפש חריף מדי – האמנם מדובר בדבר כה שלילי?

על זה נוסף, עוד לפני ההתפעלות מיופי האילן והניר – אפשר, שהמשנה קובעת שהעיסוק הראוי בהליכה בדרך, הוא שינון ולימוד. מכירים את תולעי הספרים שלוקחים ספר לטיול על מנת לנצל את הזמן. האם זו תביעת המשנה?

מרגישים לא בנח עם קביעת המשנה ומתקשים להזדהות עם דרישתה? גם אני. האמנם אין ערך להנאה והתפעלות מהטבע, מהיופי שבעולם? ואם לא די בכך ראו את שני הפירושים שמביא רבי עובדיה מברטנורא:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ג משנה ז

מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה - הוא הדין לכל שיחה בטלה, אלא שדיבר בהווה (הכוונה: במצוי) שדרך הולכי דרכים לדבר במה שרואים בעיניהם. ויש אומרים, דאשמעינן רבותא (שמשמיע לנו חידוש) דאף על גב דעל ידי כן הוא מברך ברוך שככה לו בעולמו, אעפ"כ מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו, מפני שהפסיק ממשנתו:

הפירוש הראשון רואה בהתפעלות מאילן שיחה בטלה. ההתפעלות עתידה להתבטל. היא לא תותיר שום רושם לטווח ארוך וגם לא תוביל למסקנה בעלת משמעות. קריאת יואו איך השקדיה פורחת! כמוה כשיחת מסדרון אקראית או פטפוט שנועד למלא זמן ריק. (אילן סרק=פטפוטי סרק) וכבר שאלנו: האמנם!?

לפירוש השני הקושי גדול יותר: ההתפעלות מהאילן אינה דבר בטל כלל אלא בעלת משמעות דתית עמוקה. היא מביאה את האדם להתפעלות מבורא עולם. היא מובילה לברכת ה', ואף על פי כן, אסור לה להפסיק את לימוד התורה. תפיסה זו מציבה, לפחות ברמה המעשית, את לימוד תורת ה' מעל לחווית ההכרה בו. תפיסה זו, שנראית תמוהה יש לה יסודות עמוקים במסורת ישראל - אך היא קובעת ברכה לעצמה ולא נוכל לעמוד עליה עכשיו.

ניתן להציע מספר פרשנויות הממתנות את חריפות המסר במשנה :

האחת - המשנה מדברת רק על **המהלך בדרך** : המהלך בדרך נמצא בדרכו ליעד. הדרך בשבילו היא אינה אלא אמצעי ועל כן עליו לנצל בה את הזמן. לקרוא בנסיעה יומיות ברכבת או לשמוע שיעור ב MP בדרך לאוניברסיטה, ולהשתדל להתרכז – אם זה הרעיון במשנה, מה רע?

פרשנות אחרת מסייגת את המשנה רק למפסיק ממשנתו – כלומר, אתה רשאי לבחור לצאת לטיול להתבוננות בטבע, אך אם בחרת לנצל את הזמן לשינון ולימו, אל תפסיק את הלימוד כדי להתפעל ממראה עיניך. וכי התורה שאתה משגן בפיך לא מפעימה את ליבך?

פרשנות ממתנת אחרת תולה את המשנה בדעת יחיד, שאינה מייצגת את הדעה המקובלת. הדובר במשנה הוא ר' שמעון, אותו ר' שמעון בן יוחאי שלאחר שנים של נתק מהעולם, בהם היה ספון במערה עם בנו ולמד תורה, יצא וראה אנשים חורשים וזורעים. וכך מספרת הגמרא במסכת שבת (דף לג עמוד ב) אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חיזרו למערתכם!
אם כן רק ר' שמעון הוא שאינו מתלהב הניר משדה חרוש – אך אפילו בת קול לא מסכימה איתו.

אך למרות ההצעות הממתנות, פרשנות המשנה המסורתית, מקבלת את המסר שלה, כפי שראינו בדברי הברטנורא. ואכן, משנה זו היוותה מושא לטענותיו של מיכה יוסף ברדיצ'בסקי כנגד היהדות המסורתית:
מתוך הרהורים:

היפלא הדבר, שקמו בנו בני דורות רבים, שמאסו את הטבע, שחשבו את פלאי-יה למותרות גמורות. היפלא הדבר, שהיינו ללא-עם, ללא-גוי. ללא-אדם. זוכר אני במשנת חכמים: המהלך בדרך ופוסק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה – מתחייב בנפשו!

ומחשבה אחת תעלה על לבבי, שרק אז יושע יהודה וישראל, כשמשנה אחרת תינתן לנו, לאמור: המהלך בדרך ורואה אילן נאה, ניר נאה, שמים נאים ופוסק מהם לדברי מחשבה אחרת – הרי זה כאילו מתחייב בנפשו. השיבו לנו את האילנות הנאים והנירים הנאים! השיבו לנו את העולם.

אני אינני מקבל את מסקנתו של ברדיצ'בסקי המתנערת מהמרכיב ההלכתי בתרבות היהודית, אבל אין ספק שבגלות, כשהעם נותק מאדמתו, זהותו הצטמצמה לתורתו ותלמודו ואילו הטבע של ארצות הניכר איבד משמעות, אך השיבה לארצנו שינתה את תעודת הזהות שלנו ואת עולמנו הערכי והחזירה את הטבע אל ארון הספרים היהודי, או שמא פתחה את ארון הספרים אל הטבע.

דוגמא לכך הוא טו בשבט שהיה בגולה יום של כמיהה לארץ ישראל בו אוכלים פירות יבשים נעדרי חיות בתוך הבתים והפך ליום טיול עם שתילים רעננים. (ויש שעדין אוכלים פירות יבשים שנשבחה בהן טורקיה)

ולסיום,

מנדלי מוכר ספרים הטיב לבטא את הקושי במשנה בצורה מפויסת ומחויכת :

מנדלי מוכר ספרים / חג אסיף

גם אני באתי בשנה זו בתוך הבאים לשבא בתחלת ימי הבציר, לא לשם אכילת ענבים בלבד, אלא ביותר לשם מנוחה אחרי עמל ויגיעה רבה כל ימות השנה בעסקי פרנסתי. בכל יום הייתי משכים לכרמים ומטייל יחידי, נושם ומריח ריח שדה, מאזין שירת הצפרים ומזין עיני מזיו עולמו של יוצר בראשית, אומר בלבי: מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה, ובוטח בחסד עליון, שעכשיו, ביומי-דפגרא, לא יחשוב לי זאת לעון ולא אתחייב בנפשי, חס ושלום.

אם כן לפחות בימי החופשה - צאו טיילו והזינו עינכם מזיו עולמו של יוצר בראשית. נוחו, התאווררו וחזרו בכוחות מחודשים אל בית המדרש בסמסטר ב'.

ובהקשר זה - אני מזכיר כי בסמסטר ב' נציע גם מסלול לימוד נושא מלגה – בקרוב נקבל החלטות לגבי המבנה והדרישות ונפרסמן – רעיונות ומחשבות יתקבלו בברכה.

שנת אילן טובה

אורי